

Viktor Bilotas: širdis Lietuvoje

Jau trisdešimt metų kaip džiaugiamės nepriklausomybe ir galimybėmis laisvai kurti savo valstybę. Šiame procese svarbūs ne tik valdžios žmonės, bet ir kiekvienas Lietuvos gyventojas įvairiais būdais (darbu, sumanymais, patirtimi, socialiniais ryšiais, materialiniais ištekliais) prisidedantis prie mūsų valstybės ir visuomenės raidos.

Naujausiųjų laikų Lietuvos istorija neatsiejama nuo laisvanoriškos ir prievartinės migracijos, įvairiose pasaulio šalyse susibūrusių lietuvių bendruomenių. Jei sovietinės okupacijos metais bendravimas tarp Lietuvos ir jos diasporos buvo ribojamas ir trukdomas, tai valstybingumo atkūrimas 1990 m. sudarė galimybes ne tik nevaržomam Lietuvos ir išeivijos bendravimui ir bendradarbiavimui, bet ir paskatino kai kuriuos užsienio lietuvius nuolatiniam gyvenimui pasirinkti Lietuvą. Į savo ar savo tėvų ar senelių gimtinę ėmė grįžti lietuviai iš įvairių pasaulio šalių. Jų buvimo ir indėlio į Lietuvos valstybės ir visuomenės raidą dažnai net nepastebime. Projektu „30 istorijų 30 metų: grįžusiųjų patirtys ir indėlis Lietuvos valstybingumo įtvirtinimui“ siekiame atkreipti dėmesį į šiuos žmones, jų indėlį į Lietuvos valstybės ir visuomenės raidą.

*Šį kartą kalbinome 2015 m. iš Rusijos į Lietuvą grįžusį **Viktorą Bilotą**, 1971 m. gimusi Tomsko srityje, tremtinio šeimoje. Kaip prisipažino šio pokalbio pašnekovas, Lietuva jam visad buvo svajonė, ją sapnuodavo net jos nematęs. Lietuvos vykdomos pagalbos Politinių kalinių ir tremtinių bei jų šeimų narių sugrįžimo į Lietuvą bei integracijos programos leido V. Bilotui grįžti į Lietuvą ir įsijungti į Lietuvos visuomenę. Šiuo metu pašnekovas yra VDU doktorantas, projekto „Lietuvių Sibiriada“ vadovas, žmogus, kuris atsiradus galimybei, primena, kad lietuvių diaspora egzistuoja ne tik Vakaruose, bet ir Rytuose. Bilotą kalbino Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Adolfo Damušio demokratijos studijų centro darbuotoja dr. **Ilona Strumickienė**.*

Linkime malonaus skaitymo!

Gal galėtumėte trumpai papasakoti savo šeimos migracijos istoriją.

1945 m. buvo išvežtas ir Komijos lageryje kalintas mano senelis. O kiti šeimos nariai (promočiutė, močiutė ir jos trys vaikai – mano tėvas, teta ir dėdė, senelio sesuo su vyru) 1951 m. rudenį (per operaciją „Ruduo“) buvo ištremti į Tomsko sritį. Jie traukiniais buvo atvežti į Tomską, paskui garlaiviu plukdyti į Šiaurę. Buvo spalio mėnuo, mažos upės sušalo. Jomis nebebuvo įmanoma toliau plaukti, bet dar nebuvo galima jomis ir važiuoti. Teko apie mėnesį laukti kol bus galima važiuoti ledu. Tuo metu mano giminaičiai, kaip ir kiti tremtiniai gyveno žeminėse. Kai upės sušalo, rogėmis žmonės nuvežė į Narimo krašto gilumą, į taigą.

Pradžioje vietiniai *sibiriokai* juos priėmė blogai. Vaikai, galvodami, kad jie vokiečiai ar kažkokie fašistai išdaužė langus barake. Tik vėliau, kai susipažino, suprato, kad tremtiniai – žmonės kaip ir kiti, tada pradėjo bendrauti, draugauti. Bet taip atsitiko ne pirmaisiais metais. Pirmais metais mano giminaičiams buvo labai sunku, jie badavo. O dar ir paštininkė buvo nesąžininga – vogdavo iš Lietuvos siųstas siuntas. Kai ji susirgo, tada ėmė siuntiniai ateiti. Taip ir suprato. 1951 m. žiema ir 1952 m. pavasaris buvo labai sunkus metas.

Dėdė, nors tebuvo 15 metų, iškart pradėjo dirbti miške – taigoje. Jaunesni vaikai turėjo mokytis, eiti į mokyklą, bet turėjo nuo pirmos klasės pradėti, nes nemokėjo rusiškai.

Močiutė irgi turėjo eiti į mišką dirbti.

Gimėte 1971 m., t. y. praėjus 20 metų po tų liūdnujų įvykių. Kai galvojate apie savo vaikystę, kaip prisimenate aplinką, kurioje augote, ar ten buvo daugiau lietuviukų, arba kitų tautų tremtinių vaikų?

Tomsko srityje ir šiuo metu apie 50 proc. gyventojų sudaro buvę tremtiniai arba kaliniai ir panašiai. Mūsų kaime (kai aš buvau vaikas jau buvo nebe toks didelis kaimas) gyveno gal kokie 400 žmonių, daugiau nei 20 tautybių. Aplinkui – miškai, taiga, pelkės. Buvo dar du vyrai iš Lietuvos – Anton Aleksandrovič iš Šalčininkų rajono ir Mykolas Baranauskas iš Vievio, žinoma, ir mano tėvas Petras iš Širvintų rajono. Jie visi sukūrė šeimas su rusėmis. Teta Elena ištekėjo už vietinio latgalio.

Jūsų mama - rusė?

Rusų-lenkų kilmės.

Dar noriu pasiklausti vieno dalyko. Po tremties, atbuvus tuos metus, dažnai būdavo galimybė grįžti į Lietuvą. Ar Jūsų tėtis Sibire pasiliko dėl meilės?

Tiksliai negaliu pasakyti. Tėvas jaunas susirgo inkstų liga (iš tikrųjų visi vaikai turėjo problemų su inkstais dėl gyvenimo žieminėse, barakuose, prasto maisto, darbo miške). Čia turbūt pagrindinė priežastis ir buvo, kodėl jis negrįžo.

Tėvas baigė miškininkystę, dirbo savo kaime, bet kada jau buvo galimybė, važiuodavo į Lietuvą pas giminaičius. Gal ne kasmet, bet dažnai. Visada toks entuziastingas grįždavo. Bet jo sveikata vis blogėjo ir blogėjo, o po daugybės operacijų 1986 m. jis mirė.

Tėvas vis svajojo apie Lietuvą ir apie ją man pasakojo.

1952 m. iš lagerio grįžo senelis. Ir jis ne vieną kartą važiavo į Lietuvą, bandė persikelti, bet jam nepavyko. Tiksliai nežinau priežasčių, kodėl taip atsitiko. Neseniai perskaičiau jo bylą Lietuvos ypatingajame archyve ir ten nebuvo parašyta, ar buvo jam drausta grįžti, ar ne, bet iš dokumentų suprantama, kad saugumo buvo sekamas iki mirties.

Augote tautiškai mišrioje šeimoje. Kas Jums vaikystėje buvo Lietuva?

Man patinka kaip airiai vadina savo šalį – svajonė. Man atrodo, kad toks įvardijimas gerai tinka ir lietuviams. Ypač tremtiniams.

Jei mintimis grįžtume prie Jūsų tėčio kelionių į Lietuvą, ar ir Jūs vykdavote kartu?

Tėvas į Lietuvą paprastai važiuodavo per Truskavečą[\[1\]](#) (ten sanatorijoje gydydavosi). Tai manęs nesiimdavo kartu. Tik vieną kartą 1981 m., kai man buvo 10 metų, važiavau kartu su tėvu į Lietuvą, pas gimines. Ten pakrikštijo mane. Mane anksčiau buvo pakrikštijusi močiutė kaime, bet nieks to nematė, todėl tėvas su giminaičiais nusprendė mane pakrikštyti sąlyginai. Šitą atsimenu gerai.

Minėjote, kad vaikystėje Lietuva Jums buvo kaip svajonė. Kai atvažiavote čia 1981 m., kaip Jums ta Lietuva atrodė? Kas labiausiai krito į akis?

Namuose turėjome labai daug atviručių su Lietuvos vaizdais. Tėvas visada pasakojo apie Lietuvą. Mano kambaryje jis net pakabino Lietuvos žemėlapi. Turėjome knygų, muzikos plokštelių. Tai kažkiek įsivaizdavau kokia ta Lietuva dar iki atvažiavimo čia.

Aš net gi kelis kartus sapnavau Lietuvą. Tokią viduramžių architektūrą – su pilimis ar senomis bažnyčiomis. Gal net iki važiavimo buvo toks sapnas.

Lietuva – kaip svajonė. Ten – gražu ir malonu. Na ir kada sugrįžome, išpūdis buvo labai gražus. Tada man viskas atrodė labai gražiai, gerai, draugiškai.

Sibiriokams su pasididžiavimu pasakojau, kad buvau Lietuvoje. Apskritai pastebėjau, kad *vakariečiai*[\[2\]](#) Sibire jautėsi kažkiek atskirai, kaip aukštesnės klasės. Mūsų šventės – kitokios, drabužiai kitokie, bet nuoširdžiai draugavome su vietiniais *sibiriokais*. Nors tikrųjų vietinių Sibire visai mažai, dauguma atvyko XX a. savo noru ir priverstinai.

Kas yra Sibiras? Jis labai panašus į Ameriką – labai daug įvairių tautybių bei konfesijų žmonių.

Po tos kelionės (1981 m.) pradėjau susirašinėti su bendraamžiais giminaičiais. Parašydavau vieną kitą laiškėlį rusiškai. Buvo ir siuntiniai. Mes siuntėme, pavyzdžiui, į Lietuvą kedro kankorėžių, riešutų. Iš Lietuvos gaudavome obuolių, sėklų. Tėvas turėjo gėlyną, daržą.

Su tėvu kartu tik vieną kartą ir buvau Lietuvoje. Po mokyklos baigimo aš pradėjau pats važinėti ir aplankiau Lietuvą.

Tai buvo jau tuo vadinamuoju „perestroikos“ laikotarpiu?

Taip. 1988 m. baigiau mokyklą. Lietuvoje jau buvo Sąjūdis. Ir man pavyko atvažiuoti. Aš iš Kaliningrado atvažiavau.

Sakote „pavyko atvažiuoti“. Ar buvo sunku tai padaryti, ar buvo reikalingi kažkokie leidimai?

Kažkodėl sunku buvo. Mes bandėme 1987 m. atvažiuoti, bet Maskvoje nebuvo bilietų į Lietuvą. Pagalvojome tada, kad gal čia dėl to, kad vasara. O gal traukiniai nevažiavo dėlto, kad Lietuvoje, vyko mitingai[\[3\]](#). Gal dėl tų neramumų neleido? 1988 m. irgi buvo panašiai[\[4\]](#). Visi giminaičiai stebėjosi, kad man pavyko

atvažiuoti.

Aš bandžiau tada stoti į Kaliningrado institutą, nes norėjau būti arčiau Lietuvos. Deja, man nepavyko. Gal iš dalies ir dėl mano lietuviybės. Nesu tikras, bet nepavyko.

Norėčiau klausti apie lietuvių kalbą. Jūsų mama - ne lietuvė, o Jūs - puikiai kalbate lietuviškai. Ar tai Jūsų tėčio nuopelnas?

Ne. Su tėčiu kalbėjomės rusiškai. Seneliai, su kuriais kartu gyvenome, tarpusavy kalbėjo *po prostu* [\[5\]](#). Ir Adomas (senelis) ir Salomėja (močiutė). Adomas mokėjo lietuviškai, o Salomėja - prastai. Adomas tarnavo Kaune, dirbo Suvalkijoje, Širvintose buvo eigulys ir šaulys, visur dalyvavo tarpukariu. O Salomėja - paprasta, kukli moteris. Kai vežė į Sibirą, jie pasakė, kad mes visi - lietuviai.

Lietuvių kalbą namie girdėjau tik tada, kai senelis susirgo ir pas jį atvažiavo jo sesuo. Jie tarpusavyje kalbėjo lietuviškai. Tėvas gerai lietuviškai nemokėjo. Jis turėjo vadovėlį, skaitė laikraščius. Prenumeruodavo laikraščius iš Lietuvos - „Tiesą“, humoristinį žurnalą „Šluota“, „Valstiečių laikraštį“, „Mūsų sodai“.

Kažkaip bandė tobulintis, bet kalbėti gėdijosi.

O kada ir kaip išmokote lietuvių kalbą?

Kai tėvas mirė, paėmiau jo vadovėlį ir pokalbių knygele. Iš tiesų buvo du vadovėliai - E. Orvydienės ir J. Aleksandravičiaus. Pradėjau juos savarankiškai skaityti.

Iš tėvo buvau girdėjęs tik kelias frazes - „būk sveikas“, „laba diena“. Tiek žinojau iš vaikystės. Jis bandė mane mokyti. Bet vis tiek buvo ne mokytojas; ir kantrybės, ir sveikatos trūko. Ir nustojo. Ir aš pats nelabai mačiau tame prasmės, nes gi nebuvo su kuo pakalbėti.

Tėvas mirė, man jo trūko, norėjosi daryti kažką ką jis darė. Buvo savotiška nostalgia ir ilgesys.

Buvo ir kitas stimulus. Kai 1988 m. buvau Lietuvoje pastebėjau, kad mano kartos žmonės Lietuvoje nelabai kalba rusiškai. O aš norėjau su bendraamžiais bendrauti, susipažinti, todėl lietuvių kalbai pradėjau skirti daugiau dėmesio.

Tuo metu studijavau miškininkystę Sibiro technologiniame institute Miškų ūkio fakultete, o vakarais skaitydavau gramatiką.

Ir kas dar labai padėjo – tai radijas! Buvo labai sunku, bet įmanoma vidurnaktį pagauti „Amerikos balso“, „Laisvosios Europos radijo“ (lietuviškai), „Vatikano radijo“ stotis. Pradžioje man atrodė, kad tai tik kažkoks gražus garsų rinkinys, beveik neskyriau žodžių, bet man buvo malonu klausytis. Vėliau pradėjau vis daugiau suprasti, skirti žodžius.

Labai įdomi istorija. Sakytiau, sunkiu būdu mokėtės lietuvių kalbos, be gyvo kontakto. Ir rezultatas yra puikus, nes labai gražiai kalbate lietuviškai.

Ačiū. Aišku, ne tik tas radijas padėjo. Kai Peterburge studijavau filosofiją ir teologiją, tai kelis kartus trumpai lankiau kursus pas profesorę V. Kazanskienę^[6]. Ir žinoma, mano lietuvių kalbos žinias labai sustiprino lietuvių kalbos kursai jau čia Lietuvoje. Esu dėkingas, kad Lietuva sudarė progą nemokamai lankyti kursus tiems, kurie grįžta iš Sibiro.

Jau užsiminėte apie Lietuvos pagalbą grįžusiems. Po 1990 m. akivaizdžios valstybės pastangos padėti tremtiniams įsijungti į Lietuvos visuomenę. Ar pažįstate žmonių, kurie būtų pasinaudoję ta pagalba ir kokie atsiliepimai?

Iš Tomsko srities aš asmeniškai nepažįstu nei vieno, bet esu girdėjęs, kad ne viena šeima išvažiavo, pasinaudojo programa. Bet asmeniškai nepažįstu.

Gal prisimenate kaip sutikote 1990 m. Kovo 11-ąją? Kaip Jus pasiekė ši žinia?

Žinios atėjo daugiau iš televizijos. Tuo metu studijavau miškininkystę Krasnojarske.

Nors buvo deficitas, bet buvau nusipirkęs televizorių. Tokį mažiuką, nebrangų. Tai vis žiūrėdavau žinias. Stebėjau ir SSRS Aukščiausios tarybos deputatų posėdžius. Kartais valandomis žiūrėjau. Ir V. Landsbergio pasisakymų klausiausi. Man tai buvo labai svarbu.

Vienas mano kambariokas buvo labai nepatenkintas Lietuvos ir kitų Baltijos šalių noru atsiskirti nuo SSRS. Sakydavo, – ir vėl tie pribaltai, ko jie nori?

Daug kam Rusijoje tai nepatiko ir aš iš dalies suprantu kodėl. Pateiksiu toks buitiską pavyzdį. Aš vieną kartą perėjau iš vieno bendrabučio kambario į kitą. Tai tie kambariokai labai išsėdėjo: ar čia tau nepatiko, kas negerai? Kai kurie žmonės suvokia išėjimą kaip draugystės sulaužymą.

O kada subrendo mintis, kad norite į Lietuvą važiuoti ne ekskursijai, ne aplankyti gimines, bet ilgesniui laikui?

O, svajonė gyventi Lietuvoje buvo dar iš vaikystės. Mes su tėvu dažnai galvojome apie grįžimą. Ir vėliau aš vis galvojau apie tai.

Tai kaip suprantu, mintis grįžti į Lietuvą brendo ilgai?

Aš niekad nesijaučiau iki galo *sibirioku*, nes tėvo, giminaičių pavyzdys buvo. Lietuva, lyginant su Sibiru, buvo labiau pažengusi. Ir *sibiriokai* tai pripažindavo. Pavyzdžiui, institute dažnai sakydavo, – o, miškininkystė Lietuvoje geriausia! Net mūsų dekanė sakydavo, kad čia Amerika, Sovietų Sąjungos Amerika! Gal todėl Sibiro lietuviai jautėsi kažkiek aukštesni (ir ne tik ūgiu).

Kelinti metai yra tie, kai Jūs manote, kad Jūs atvažiavote, grįžote į Lietuvą? Ir kaip Jūs tai įvardinate sau pačiam - tai yra grįžimas, atvažiavimas.

Jeigu romantiškai, – tai gal ir grįžimas, o realistiškai – atvažiavimas. Nes vis tiek aš gimęs ne Lietuvoje.

Kelinti tai buvo metai?

Apie „Politinių kalinių ir tremtinių bei jų šeimos narių sugrįžimo į Lietuvą programą“ sužinojau gal 2011 ar 2012 m. Apsisprendžiau 2014 m., o atvažiavau 2015 m.

Jau penkeri metai kai esate daugiau Lietuvoje negu Sibire. Noriu klausti, kas Jums buvo sunkiausia Lietuvoje?

Sunkiausia? Žmonėms su išsilavinimu, ypač humanitarams, labai sunku surasti darbą. Šitas gal pagrindinis yra minusas. Paprastai nėra vietų, etatų. Dar svarbi ir kalba.

O buities sąlygos Lietuvoje Jus tenkino? Gal kažko trūko?

Aš ne visada Sibire gyvenau. 6 metus gyvenau Peterburge, 3 metus – Romoje. Palyginus su Sibiru, sąlygos Lietuvoje daug geresnės. Buitinių problemų nebuvo, nes pagal tą programą iš karto galėjau nuomotis butą.

Programa leido Jums išvengti tam tikrų materialinių sunkumų?

Taip, labai padėjo. Man kompensavo kelionės išlaidas – bilietus ir dar galėjau atsivežti daug daiktų. Apmokėjo lietuvių kalbos kursus. Dalį (rodos 50 proc.) socialinio būsto nuomos išlaidų. Tikrai buvo didelė pagalba. Skyrė vienkartinę 1000 eurų pašalpą. Tai buvo svarbu pradžioje. Padėjo metus ir su darbais. Sunkiai buvo su darbais. Dirbau kalbų mokykloje, bet atlyginimą mokėjo ne ta mokykla, o valstybė (yra tokia Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonė).

Kaip Jūsų gyvenime atsirado doktorantūra? Esate Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto 4 kurso doktorantas.

2011 m. Romoje Šv. Grigaliaus universitete baigiau licenciatą iš Bažnyčios istorijos. Vis pagalvodavau, kad noriu tęsti tyrimus. Po Romos teko grįžti į Sibirą, dirbti Novosibirsko srityje. Ten vienas mano pažįstamas (lenkas) sakydavo, – aš matau, kad tavo širdis Lietuvoje. Nes kai kalbėdavomės, man prioritetas visada buvo ne Rusija, o Lietuva.

Taigi buvo noras tęsti pradėtą mokslinį darbą. Aš jau Sibire pradėjau vaikščioti į archyvus, rinkti medžiagą, rašyti straipsnius. Atvykęs į Kauną, paklausiau apie doktorantūros galimybes fakulteto dėstytojų, gavau iš jų rekomendacijų, patarimų ir 2017 m. laimingai sudalyvavau konkurse. Kadangi tema nauja, įdomi, o darbas – mėgstamas, dideliu sunkumų studijų metu nepatyriau.

Jūsų tyrimo tema yra susijusi su lietuvių, lietuvių?

Mano disertacijos tema „Lietuvos katalikų dvasininkų veikla Rusijos imperijos azijietiškoje dalyje 1863–1917 m.“. Ją pasirinkau ir todėl, kad istorikai lietuviai – beveik nieko apie savus žmones Rytuose nerašo.

Tad galima sakyti, kad Jūsų lietuviškumas, lietuvių kalbos mokėjimas padėjo įvertinti situaciją istoriografijoje ir imtis šitos temos, kuri dar nepakankamai tyrinėta.

Taip.

Jeigu bandytume įvardinti Jūsų grįžimo į Lietuvą tikslą, su kokia mintimi grįžote, ką norėtumėte čia nuveikti? Kiti mūsų pašnekovai net gi naudojo žodį „misija“. Kaip Jūsų atveju būtų?

Toks paprastas žmoniškas tikslas būtų – gyventi ten, kur visada norėjai, gyventi ten, kur patinka, kur gražu, jauku. Čia viena pusė.

O dėl misijos. Mano tikslas, misija (kaip aš galvojau) – atvažiuoti į Lietuvą ir čia kažką gero padaryti. Pasinaudoti savo gabumais, žiniomis ir padaryti Lietuvai kažką naudingo.

Bet kai klausėte, kas Lietuvoje yra sunku grįžtantiems, tai būtent jausmas pradžioje, kad nelabai mūsų čia reikia, nelabai kas domisi ką gero galime atnešti visuomenei. Būna gana sunku surasti nišą, kur galėtume realizuoti savo potencialą bei sumanymus.

Dar norėčiau Jūsų klausti apie pilietybę. Kokia Jūsų patirtis įgyjant Lietuvos pilietybę?

Man tikrai lengvai buvo. Aš turėjau iš archyvo pažymėjimą, dokumentus, kad esu tremtinio sūnus. Ir tada labai greitai (per mėnesį ar du) man padarė lietuvišką pasą. Nebuvo visiškai jokių problemų.

Dar pasitikslinsiu, ar turėjote atsisakyti Rusijos pilietybės?

Ne, ne. Čia išimtis. Tremtinių palikuoniams galima turėti dvigubą pilietybę.

O Jūsų pavyzdys, ar nepaskatino Jūsų artimųjų važiuoti į Lietuvą ir čia gyventi?

Mano sesė galvoja, bet nenori palikti mamos (ji – sibirietė). Svarbus ir kalbos klausimas, ir galimybė įsidarbinti. Daug lietuvių Sibire užima aukštas pareigas, turi gerą darbą. O grįždamas į Lietuvą toks žmogus daug praranda, bent jau tam tikram laikotarpiui.

Dar norėčiau klausti apie rusų kalbą. Lietuvių visuomenė, ypatingai jaunesnioji jos karta, nelabai moka rusų kalbą. Ar Jums dažnai tenka sulaukti prašymų išversti kažką į lietuvių kalbą ir atvirkščiai. Ar dažnai tenka būti vertėju?

Taip, būna. Pavyzdžiui, Kauno Arkivyskupija ne vieną kartą kreipėsi, nes aš gerai moku teologinę terminologiją rusų kalba. Padėjau kai buvo rengiama medžiaga palaimintojo Teofiliaus Matulionio beatifikacijai, o taip pat per popiežiaus Pranciškaus vizitą.

Jaunieji istorikai kartais prašo išversti, pavyzdžiui iš XIX a. rankraštinių tekstų. Su malonumu padedu. Aš galėčiau ir daugiau versti, nes man patinka.

Lietuvos ir Rusijos santykiai ne visada yra draugiški. Egzistuoja tam tikros įtampos. Jūsų nuomone, kaip tai veikia lietuvių bendruomenių ar lietuvių kilmės asmenų gyvenimą Rusijoje?

Rusijoje galima pastebėti valstybinės propagandos poveikį. Nemažai išsilavinusių žmonių (tame tarpe ir lietuvių) tiki ta propaganda ir yra linkę manyti, kad Vakariai yra piktesni už Rytus, kad Amerika nori visur dominuoti, o Rusija – *gerietė* – šitam priešinasi. Iš dalies sutinku su šia pozicija, nes ne tik Rusija, ne tik Rytai brutaliai įsiveržia į kitų tautų reikalus.

Dėl santykių su žmonėmis galiu pasidalinti savo patirtimi. Neseniai buvo mano gimtadienis. Mano klasiokai, draugai iš Sibiro žino kur aš gyvenu, kas esu, bet visiškai nepasikeitė santykiai, nuoširdžiai sveikina ir bendrauja.

O iš pareigūnų kartais tenka išgirsti, – jūs Lietuvoje mūsų nemylit, jūs – prieš mus.

Kartais, kai yra prasmė, bandau aiškinti, kad lietuviai (dauguma) ne prieš rusus kaip tautą, bet prieš dabartinę Rusijos politiką.

Rusijoje, gi, taip pat sparčiai daugėja žmonių, kurie kritikuoja dabartinę valdžią. Bet, pavyzdžiui, Rusijos mokslininkai, išsilavinę žmonės mielai bendrauja su Lietuvos inteligentija. Iš jų pusės nėra pykčio, o atvirkščiai, yra noras bendrauti, bendradarbiauti.

Apskritai, apie lietuvius Sibire yra gera nuomonė. Sibiro gyventojai matė, kad dauguma lietuvių tremtinių buvo darbštūs ir atsakingi. Kas pasiliko Sibire – paprastai užima aukštas pareigas. Daug tokių atvejų. Ir gydytojai, ir profesoriai, ir kiti specialistai.

Kitas mano klausimas būtų susijęs su lietuvių diaspora Rytuose arba tiesiog Rytų diaspora. Žinome apie tremtis - tragišką mūsų istorijos patirtį, bet apie tai, kad Sibire, Kazachstane ir kitur yra lietuvių

bendruomenės, išlaikančios lietuviškumą, puoselėjančios lietuvių kalbą ir papročius - nelabai. Tai pasakytina ir apie akademinę aplinką, ir plačiąją visuomenę, ir išeiviją.

Aš šitą iškart pastebėjau grįžęs į Lietuvą. Dalyvavau Lietuvių išeivijos instituto[7] surengtoje konferencijoje ir ten nebuvo nei vieno pranešimo apie Rytų diasporą. Lietuvoje apie Rytų diasporą žinios yra tikrai miglotos. Tuo tarpu Rytų lietuviai mažai nežino apie išeiviją Vakaruose.

Kaip manytumėte, kokios reikėtų paramos iš Lietuvos valdžios, visuomeninių organizacijų lietuvių diasporai Rytuose. Kaip galėtume jiems padėti išlaikytų lietuviškumą, geriau jaustis ar gal net paskatinti norą grįžti į Lietuvą?

Iš tiesų Lietuva nemažai pastangų darė ir daro. Tik gal ne visus lietuvius pasiekia ta informacija. Ne visi lietuviai dalyvauja bendruomenių veiklose. Daug individualistų, kurie nenori į kokią „kolūkį“ stoti (juokauju).

Informacijos sklaidai, ryšių užmezgimui labai padėtų jau grįžusieji. Mes kaip tik galėtume daugiau pritraukti, informuoti pažįstamus ir giminaičius. Manau, kad bendri projektai su diaspora yra labai svarbūs.

Kokie Jūsų ateities planai?

Po doktorantūros norėčiau tęsti tyrimus, publikuoti mano tyrimų tematikos šaltinius. Mano svajonė būtų Sibiro ar bendrai Rytų lietuviams organizuoti pagalbos ir mokslinių tyrimų centrą. Pradėjau šia tema kalbėtis Tomske. Rusijoje, už Uralo, nėra nei vieno Baltistikos centro. Maskvoje, Peterburge veikia, o už Uralo visiškai nėra. O ten tikrai reikėtų tokį turėti – dėl kalbos, istorijos, kultūros studijų. Juk taip daug sąsajų tarp Lietuvos ir Sibiro.

Pabaigai norėčiau pateikti vieną pavyzdį. Viena mergina Novosibirsko srityje (penktos kartos Sibiro lietuvių palikuonė) nors ir nemokėdama kalbos, tvirtai laiko save lietuve ir gina savo tautybę.

Iš tiesų, kalbėdami apie Lietuvos pilietybės susigrąžinimą ar igijimą apsiribojame keliomis kartomis atgal. Gi, yra ir XIX a. pabaigoje ar XX a. pradžioje (kol dar nebuvo Lietuvos valstybės) išvykusiujų iš Lietuvos palikuonys, kurie turi lietuvišką identitetą ir lietuviško kraujo lašą. Ar

nevertėtų mums kaip valstybei ir visuomenei būti labiau atviriems šiems žmonėms. Jie galėtų mūsų visuomenę praturtinti. Tiek Rytuose, tiek Vakaruose. Ir Jūsų pavyzdys apie penktos kartos lietuvę yra labai iliustratyvus.

Labai dėkoju už pokalbį!

[1] Truskavėcas – miestas vakarų Ukrainos Lvovo srityje, netoli sienos su Lenkija.

[2] Iš vakarinių SSRS respublikų kilę / ištremti žmonės,

[3] 1987 m. rugpjūčio 23 d. prie Adomo Mickevičiaus paminklo Vilniuje vyko mitingas Molotovo-Ribentropo pakto metinių paminėjimui. Mitingas buvo pirmas nesankcionuotas tokio tipo įvykis okupuotoje Lietuvoje ir pirmoji vieša antisovietinė demonstracija po 1972 m. Kauno įvykių.

[4] 1988 m. vasarą Lietuvoje vyko eilė mitingų.

[5] Jie buvo ištremti iš Širvintų rajono.

[6] Vanda Manikaitė-Kazanskienė (g. 1945) – filologė, Sankt Peterburgo universiteto docentė.

[7] Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos institutas.

Interviu skelbtas: <https://blog.lnb.lt/lituanistika>